

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ**

ОДЕСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

ТОДОРОВА Ольга Леонтіївна

УДК 351 : 353.8 (477)] (043.3)

**КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ЯК ПУБЛІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

ОДЕСА – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Науковий керівник

кандидат наук з державного управління, доцент,
ПОПОВ Микола Петрович,
Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України,
перший заступник директора.

Офіційні опоненти:

доктор наук з державного управління, професор,
ВАСИЛЬЄВА Олександра Іллівна,
Національна академія державного управління при Президентові України,
професор кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування та управління містом;

кандидат наук з державного управління,
ГНАТЕНКО Аліна Ігорівна,
Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України,
доцент кафедри економічної політики та менеджменту.

Захист відбудеться *“02” грудня 2016 року* об 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.863.01 в Одеському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Генуезька, 22, к. 212.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (65009, м. Одеса, вул. Генуезька, 22).

Автореферат розісланий *“01” листопада 2016 року*.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Т.А. Берегой

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми обумовлюється інтенсифікацією процесів трансформації державної політики регіонального розвитку в багаторівневу публічну політику, суть якої полягає в організації такої системи публічно-владних відносин, що уможлиблює участь численних груп зацікавлених сторін у формуванні політичного порядку денного з подальшим впливом на процес розроблення й втілення політичних рішень. Налагодження ефективного механізму публічних консультацій органів влади з громадянами та групами інтересів у процесі розроблення державної політики та регіональних стратегій розвитку сприяє розбудові складної мережі взаємозв'язків та взаємодій між суб'єктами влади та суспільства. В умовах інституціоналізації публічного простору державної політики регіонального розвитку формується нова мережева модель взаємодії суб'єктів регіонального розвитку з метою консолідації дій та ресурсів для вироблення «суспільного блага» і реалізації місцевих публічних інтересів.

Теоретичний конструкт мережевої моделі взаємодії суб'єктів влади та суспільства на засадах партнерства імплементується через кластерний підхід до вирішення завдань державної регіональної політики, суть якого полягає в стимулюванні інтеграційних процесів (різноманітних кооперацій) у регіоні та створенні сприятливого бізнес-середовища для зміцнення наявних кластерних утворень. Практичне запровадження кластерного підходу в діяльність органів публічної влади потребує його інституціоналізації як публічного інструменту досягнення консенсусу інтересів підприємницьких структур, органів влади всіх рівнів і місцевого населення з метою забезпечення високого рівня довіри і згоди учасників кластерної ініціативи зі створення нової ефективної економіки регіону, без чого не можлива ефективна реалізація завдань державної політики регіонального розвитку.

Актуалізацію кластерного підходу для України, його відповідне наукове обґрунтування, а також аналіз вітчизняної і зарубіжної практики формування кластерів здійснено у працях багатьох учених, серед яких слід відзначити праці: Ю. Бажала, З. Варналія, Б. Корецького, О. Крайника, Д. Крисанова, С. Соколенка, О. Тищенко, Л. Федулової. Різні аспекти формування інноваційних кластерів досліджують: А. Бутенко, В. Дубовик, О. Кузьмін, Є. Лазарева, Н. Мікула та ін. У більшості публікацій з цієї проблематики розвиваються теоретичні засади формування кластерів, досліджуються передумови їх ефективного функціонування. Роль органів публічної влади у створенні та підтримці діяльності кластерних структур в Україні розкрита у наукових дослідженнях: І. Дегтярьової, О. Васильєвої, Ю. Королюка, М. Миколайчука, І. Чикаренко. Науковим підґрунтям розкриття сутності кластерного підходу як публічного інструменту стали наукові праці з формування публічної сфери та публічного простору регіональної політики: Т. Безверхнюк, М. Іжі, П. Надолішнього, С. Саханенка, Т. Сивак, Ю. Шарова; мережевого принципу територіального розвитку: В. Мамонової, О. Молодцова; архетипічності території: Е. Афоніна, В. Глеби та інших відомих науковців.

Аналіз наукового доробку в даній сфері свідчить, що кластерний підхід як публічний інструмент регіонального розвитку лише формується і чимало організаційно-інституційних та інфраструктурно-технологічних аспектів його використання є неврегульованими. Тому дослідження даного питання є актуальним у науковому і практичному аспектах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в рамках науково-дослідних робіт ОРІДУ НАДУ при Президентові України протягом 2013-2015 рр. за темами: «Розвиток лідерства в публічному управлінні та забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу регіону» (ДР №0113U001786), де автором, як відповідальним виконавцем, розроблено рекомендації щодо використання кластерного підходу як інструменту реалізації державної політики розвитку територій органами публічної влади; «Реалізація окремих пріоритетів комплексного розвитку регіону: науково-методичний супровід» (ДР № 0114U002604), де особистий внесок автора як виконавця полягав у аналізі проблем розвитку кластерів у регіоні, виокремленні ролі держави у формуванні кластерів та визначенні заходів щодо створення сприятливих умов кластеризації на регіональному рівні; «Механізми горизонтальної взаємодії в системі публічного управління в умовах децентралізації» (ДР № 0115U001261), де особистий внесок автора як виконавця полягав в обґрунтуванні принципів кластерного підходу як інструменту реалізації державної політики розвитку територій в контексті горизонтальної взаємодії в системі публічного управління.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні напрямків запровадження кластерного підходу як публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку в умовах реформування публічно-владних відносин на сучасному етапі державотворення України та наданні конкретних пропозицій.

Для досягнення поставленої мети визначено такі дослідницькі *завдання*:

- дослідити домінуючі концепції сучасної парадигми державної політики регіонального розвитку як форми політичного процесу, що реалізується в публічному просторі;
- визначити об'єктивні передумови запровадження кластерного підходу до вирішення завдань державної політики регіонального розвитку;
- проаналізувати сучасний стан процесів кластеризації та інституційне середовище функціонування кластерів в Україні;
- узагальнити зарубіжний досвід кластерної політики та визначити функціональну сферу кластерного підходу як публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку;
- довести доцільність визначення архетипів території як складової кластерного підходу щодо реалізації регіональних стратегій розвитку;
- обґрунтувати концептуальний підхід до формування кластерної ініціативи як інституціональної форми публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку;

- розробити організаційний механізм мережевої взаємодії суб'єктів кластерної стратегії розвитку та надати пропозиції щодо його функціонування.

Об'єкт дослідження – публічний простір державної політики регіонального розвитку.

Предмет дослідження – кластерний підхід як публічний інструмент державної політики регіонального розвитку.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дисертаційної роботи становлять фундаментальні положення теорії державного управління, публічної політики, регіонального розвитку, мережевого управління, ринкової економіки, територіального планування; наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців із теорії інституціоналізації управлінських відносин і зв'язків, теоретико-методологічних основ кластерного підходу, удосконалення державного регулювання регіонального розвитку, методології організації інтеграційних процесів; наукові принципи і засоби наукового пізнання гарантують достовірність результатів, досягнення поставленої мети.

У дисертації застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема абстрагування, узагальнення, аналіз і синтез, індукція й дедукція, системний аналіз. За допомогою аналітичного методу здійснено відбір наукової інформації за темою дисертації; компаративний та логіко-семантичний методи застосовувалися під час дослідження понятійного апарату; за допомогою структурно-функціонального аналізу та декомпозиції обґрунтовано організаційний механізм мережевої взаємодії суб'єктів кластерної стратегії; для вирішення окремих наукових завдань використовувалися відповідні методи економіко-статистичного аналізу та теоретичного моделювання. Емпіричною основою дослідження стали нормативно-правові акти, що регламентують управлінські відносини суб'єктів державної політики регіонального розвитку при реалізації кластерного підходу, статистичні матеріали, особисті спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і концептуальних засад використання кластерного підходу як публічного інструменту, сукупність яких сприятиме забезпеченню високого рівня довіри і згоди учасників кластерної ініціативи щодо ефективної реалізації завдань державної політики регіонального розвитку.

вперше:

- концептуалізовано уявлення про кластерний підхід як публічний інструмент державної політики регіонального розвитку, репрезентативними ознаками якого є: реформа децентралізації влади з орієнтацією на партнерство між різними її рівнями і гілками, а також із приватним і неурядовим секторами; мережева парадигма публічного управління та територіального розвитку; ринковий механізм самоорганізації суб'єктів регіонального розвитку; активність політичних та неполітичних акторів, які через різноманітні складні взаємодії прагнуть реалізувати публічний місцевий інтерес. Публічний формат кластерного підходу орієнтований на забезпечення процесів взаємодії між суб'єктами та їх об'єднаннями, передбачає поєднання і взаємне доповнення ресурсних потенціалів, забезпечує формування публічних інтересів та

задоволення «суспільних благ» у місцях територіальної локалізації суб'єктів кластерних об'єднань;

- розроблено організаційний механізм мережевої взаємодії суб'єктів кластерної стратегії розвитку, функціональними особливостями якого є: утворення мережевої спільноти та формування інформаційно-комунікативної платформи взаємодії між групами інтересів у межах кластерної ініціативи з розробленням регламенту взаємодії між ініціаторами кластеру і зацікавленими сторонами регіонального розвитку; утворення партнерської мережі з процедурним урегулюванням інституціоналізації партнерства та регламентом партнерства при реалізації інвестиційних проектів у межах кластерної стратегії розвитку; формування спеціалізованої асоціації учасників кластеру та процедури оцінювання ефективності кластерної ініціативи;

удосконалено:

- понятійний апарат науки державного управління в аспекті досліджуваної наукової проблеми, зокрема уточнено і представлено авторське визначення понять: «публічний інструмент», що пропонується розглядати як інтегровану і скоординовану комбінацію управлінських методів, засобів, дій та інформаційно-комунікативних технологій із забезпечення вертикальних і горизонтальних взаємодій суб'єктів публічної політики, що створює потенціал для мотивованого виконання поставлених завдань на засадах партнерства та узгодження інтересів; «кластерний підхід» на відміну від наявних наукових підходів акцентує увагу на здійсненні комплексу організаційно-економічних заходів із консолідації всіх суб'єктів регіонального розвитку, що має бути формалізований у стратегіях і програмах розвитку регіонів;

- теоретичні підходи до ідентифікації кластерів на основі концепції архетипів території, що сприятиме архетипізації кластеру для оптимального оформлення системи зв'язків між елементами та учасниками кластеру, спеціалізації сегменту послуг;

- методичні підходи щодо формування структури партнерської мережі на основі визначення структури зацікавлених сторін партнерства та виду інституціональної взаємодії між ними;

дістали подальшого розвитку:

- принципи кластерної політики, що пропонується розглядати у комплексному взаємозв'язку принципів формування, функціонування та оцінювання ефективності кластерного підходу до реалізації завдань державної політики регіонального розвитку;

- пріоритетні напрями кластеризації за показниками: наявний потенціал (ресурсна складова), історичний вид діяльності (архетипічна складова), вектор територіального розвитку (інституційна складова).

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи мають практичне спрямування і можуть бути враховані при формуванні основних засад та визначенні змісту державної політики регіонального розвитку, при застосуванні кластерного підходу як публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку. Наукові розробки також можуть бути використані при

підготовці нормативно-правових документів із питань регіонального розвитку та місцевих стратегій розвитку регіонів.

Положення та пропозиції, викладені в дисертації, були використані при розробці науково-методичного забезпечення навчального процесу у Центрі перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ і організацій Вінницької області (довідка від 13.08.2013 № 186); при розробці навчально-методичного забезпечення семінарів у Херсонському обласному центрі перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ і організацій (довідка від 24.04.2015 № 01-19/65) та при актуалізації Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року Департаментом «Агентство з питань інвестицій та розвитку» Одеської облдержадміністрації (довідка від 04.05.2016 № 01.1-14/456).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є завершеною самостійною науковою роботою, в якій за результатами проведених досліджень отримано нові теоретичні та методологічні результати, що закладають належне підґрунтя для розв'язання важливого наукового завдання – обґрунтування дієвості кластерного підходу як публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та наукові результати дослідження обговорювалися на теоретико-методологічних семінарах та розширеному засіданні кафедри державного управління і місцевого самоврядування Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України (від 17.05.2016 протокол № 17), а також апробовані на науково-комунікативних заходах протягом 2012-2016 рр., а саме: «Європейський проект та Україна» (Одеса, 2012); «Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи» (Одеса, 2013-2016); «Сучасні підходи до використання ресурсного потенціалу регіонального управління» (Херсон, 2013 р.); «Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління» (Одеса, 2013); «Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів» (Одеса, 2013), «Актуальні проблеми розвитку науки державного управління» (Дніпропетровськ, 2013); «Актуальные проблемы развития региональной экономики» (Калуга, 2013); «Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід» (Одеса, 2014-2016); «Направления социально-экономического развития региональной экономики» (Калуга, 2015); «Архетипіка і державне управління: громадянська самоорганізація, соціальна мобільність, суспільна інтеграція» (Ужгород – Скаліца, 2015).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 18 праць, у тому числі 4 – у наукових фахових виданнях України та 1 – у зарубіжному виданні, що індексується наукометричними базами; 13 публікацій – у збірниках матеріалів науково-комунікативних заходів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного

змісту дисертації становить 170 сторінок, на яких містяться 10 рисунків та 3 таблиці. При написанні дисертації використано 210 джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, основні завдання, об'єкт та предмет, методологічні основи дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, вказуються положення, що складають наукову новизну, наукове та практичне значення дисертаційної роботи, наводяться відомості щодо апробації та публікації результатів дослідження, вказується структура та обсяг роботи.

У **першому розділі** *«Теоретичні засади та інституціональні передумови формування публічного простору реалізації державної політики регіонального розвитку»* проаналізовано домінуючі концепції сучасної парадигми державної політики регіонального розвитку як форми політичного процесу, що реалізується в публічному просторі; досліджено ланцюгову, сітьову (мережеву) та ієрархічну моделі реалізації завдань державної політики регіонального розвитку; обґрунтовано підходи до концептуалізації поняття «публічний інструмент»; визначено об'єктивні передумови запровадження кластерного підходу до вирішення завдань державної політики регіонального розвитку.

Аналіз наукових підходів до формування закономірностей і парадигм публічного простору державної політики регіонального розвитку засвідчив наявність загальновизнаних концептуальних трендів: інституціоналізація публічності як принципу організації демократичного політичного процесу опрацювання й прийняття владою суспільно значущих рішень; орієнтація на децентралізацію влади та партнерство між різними її рівнями і гілками, а також із приватним і неурядовим секторами; налагодження ефективного механізму публічних консультацій органів влади з громадянами та групами інтересів у процесі розроблення державної політики та регіональних стратегій розвитку. Спостерігається певна трансформація державної політики регіонального розвитку в багаторівневу публічну політику – численні групи інтересів отримали реальну можливість брати участь у формуванні політичного порядку денного, впливати на процес розроблення й втілення політичних рішень та вибудовувати складну мережу взаємозв'язків.

Публічний простір реалізації завдань державної політики регіонального розвитку охоплює три публічно-управлінських виміри (за Т. Безверхнюк, С. Саханенко, П. Надолішнім, Ю. Шаровим): урядування (governance) як процес колективного вироблення та реалізації стратегічних рішень на основі механізмів консенсусу формування й узгодження політики та координації дій ключових учасників; адміністрування (administration) як чіткий розподіл повноважень і обов'язків між учасниками процесу та інформаційно-комунікативне забезпечення вертикальної та горизонтальної координації дій між суб'єктами врядування; менеджмент (management) як сукупність процесів, що спираються на інституційну основу адміністрування і спрямовані на забезпечення виконання стратегічних рішень, прийнятих у системі врядування,

за рахунок використання раціональних управлінських технологій, методів, засобів і форм управління. До кожного виміру має бути застосована адекватна модель механізму публічного управління: сітьова (мережева) до урядування, ієрархічна до адміністрування, ланцюгова (процесуальна) до менеджменту.

Доведено, що в умовах децентралізованих публічно-владних відносин саме сітьова (мережева) модель взаємодії суб'єктів влади та суспільства формує довіру між інституціональними суб'єктами та корпоративний інтерес всіх учасників. Сітьова (мережева) модель публічного управління реалізацією державної політики регіонального розвитку в умовах децентралізації (за О. Молодцовим) використовується як інструмент узгодження цілей політики та управління, поєднання організаційних і самоорганізаційних ресурсів суб'єктів регіонального розвитку. Обґрунтовано підхід до концептуалізації поняття публічний інструмент, об'єктивний характер якого супроводжується підвищенням ролі парадигми «полюсів зростання», сітьової (мережевої) форми публічного управління та ринкових механізмів самоорганізації суб'єктів регіонального розвитку.

Визначено, що публічний інструмент реалізації завдань державної регіональної політики – це інтегрована і скоординована комбінація управлінських методів, засобів, дій та інформаційно-комунікативних технологій із забезпечення вертикальних і горизонтальних взаємодій суб'єктів публічної політики (здатних публічно артикулювати власні інтереси), що створює потенціал для мотивованого виконання поставлених завдань на засадах партнерства та узгодження інтересів. В умовах інституціоналізації публічного простору державної політики регіонального розвитку формується нова предметна сфера застосування публічного інструменту – активність політичних та неполітичних акторів, які через різноманітні складні взаємодії прагнуть реалізувати власний інтерес. Важливим чинником ефективності публічного інструменту державної політики регіонального розвитку є просторова ідентифікація публічного інтересу – «суспільного блага» – національного та місцевого. Зміщення констант від централізованого управління та регулювання до багатополусного, для якого є характерним наявність багатьох рівнів і центрів діяльності, високий ступінь незалежності між численними акторами з різними інтересами обумовлює доцільність застосування сітьової (мережевої) моделі взаємодії суб'єктів регіонального розвитку.

Встановлено, що найбільш ефективною формою сітьової (мережевої) моделі взаємодії суб'єктів регіонального розвитку з метою консолідації дій та ресурсів для вироблення «суспільного блага» і реалізації місцевих публічних інтересів є кластеризація. Незважаючи на те, що в Україні поки що не формалізовані інституціональні умови взаємовідносин між учасниками кластерних утворень, у практичній діяльності суб'єктів регіонального розвитку вже може застосовуватися кластерний підхід, за умов що вони мають спільні цілі та мотивовані до партнерських (довготривалих договірних) відносин. Застосування кластерного підходу до реалізації завдань державної політики регіонального розвитку означає поєднання інтересів і сітьову (мережеву) співпрацю всіх зацікавлених сторін регіонального розвитку, що створює

можливості для концентрації ресурсів та підвищення ефективності діяльності. Діяльність з реалізації кластерного підходу – це комплекс організаційно-економічних заходів із консолідації всіх суб'єктів регіонального розвитку, що має бути формалізований у стратегіях і програмах розвитку регіонів.

У **другому розділі** *«Аналіз організаційно-правових засад і практичних аспектів застосування кластерного підходу в реалізації завдань державної політики регіонального розвитку»* проаналізовано сучасний стан процесів кластеризації в Україні; досліджено інституційне середовище функціонування кластерів в Україні, застосування кластерного підходу у стратегіях і програмах розвитку регіонів і визначено пріоритетні напрямки кластеризації; узагальнено зарубіжний досвід використання кластерного підходу та зроблено висновки щодо концептуалізації кластерного підходу як публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку.

Аналіз сучасного стану кластеризації в Україні демонструє, що кластери в Україні не лише існують, а деякі з них функціонують досить успішно, створюючи реальний позитивний ефект. Проте є і такі, що залишаються нерозвиненими через недостатній рівень участі органів влади у сприянні процесам кластеризації.

Визначено загальні, типові для всіх регіонів України складнощі у створенні та/або функціонуванні кластерів: відсутність налагодженого партнерства між органами влади й підприємницьким сектором, що серйозно гальмує формування кластерів, оскільки на початкових етапах лише ринкового попиту недостатньо, необхідна ще й державна підтримка розвитку кластерних відносин; відсутність активної позиції щодо участі в кластерах наукових установ; слабка мотивація підприємств регіону, що мають різні напрямки й цілі діяльності; різні форми власності в межах створених кластерів; відсутність коштів на реалізацію кластерних проєктів, небажання ризикувати через нечітко визначені умови діяльності кластерів, відсутність законодавчих і нормативних документів, що стимулюють і регулюють діяльність кластерів; недостатня поінформованість підприємців про суть поняття «кластер», практична відсутність або недостатнє поширення інформації про позитивні результати діяльності кластерів в інших регіонах і за кордоном; низький рівень довіри між підприємцями й органами влади; стійка налаштованість підприємців на ведення справ поодиночки, непевність у дієвості нових підходів, ментальність керівників, які не бажають змінювати свої підходи до пошуку нових шляхів організації діяльності власних підприємств; роз'єднаність і слабкий рівень взаємодії між підприємствами регіону; відсутність широкомасштабної державної підтримки процесів об'єднання підприємств у кластери, особливо на початкових етапах створення кластеру.

Досліджено інституційне середовище сприяння запровадженню кластерного підходу в діяльність органів публічної влади з реалізації завдань державної політики регіонального розвитку та встановлено, що законодавче забезпечення кластеризації обмежується лише постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, а також дотичними до діяльності кластерних структур нормами антимонопольного законодавства. Несформованість

нормативно-правового регулювання функціонування кластерів унеможлиблює отримання інформації про їх кількість, фінансову та виробничо-господарську діяльність. Відсутність інформації та знань з питань формування кластерних структур – один із чинників слабого розвитку таких інтегрованих об'єднань на території України. Інституціональним фактором активізації процесів кластеризації є Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 року, в якій пріоритетним завданням визначено формування регіональних і міжрегіональних кластерів як інструментів стимулювання місцевого економічного розвитку.

Виявлено різну активність використання органами публічної влади кластерного підходу при розробленні документів стратегічного планування регіонального розвитку: 1) використовують методологію кластерного підходу при формуванні регіональних стратегій розвитку; 2) необхідність кластеризації лише фіксується, проте ніяк не прописана у цілях, завданнях та заходах; 3) до кластерного підходу не звертаються. Наголошено, що в описових частинах стратегій існують невідповідності із справжнім станом справ – документом прописано, що на території області кластерних об'єднань немає, хоча насправді такі утворення функціонують у вигляді асоціацій підприємців тощо.

Систематизовано основні пріоритетні напрямки кластеризації за показниками: наявний потенціал (ресурсна складова), історичний вид діяльності (архетипічна складова), вектор територіального розвитку (інституційна складова). Відповідно до комбінації на певній території зазначених пріоритетних напрямів формуються методичні особливості використання органами публічної влади кластерного підходу в завданнях регіонального розвитку – підтримка процесів кластеризації, участь в ідентифікації та виявленні перспективності кластерів, взаємодія та обмін інформацією із суб'єктами кластерного утворення.

Узагальнено зарубіжний досвід використання кластерного підходу, що дозволило виявити його стратегічну важливість для розвитку країн і регіонів та акцентувати увагу на відсутності єдиних уніфікованих механізмів створення і розвитку кластерів, використання інструментів інтеграції й кооперації. З'ясовано роль, можливі варіанти та ступінь участі держави в процесах кластеризації: функціональна (або каталітична) кластерна політика, підтримуюча кластерна політика, директивна (або інтервенціоністська) кластерна політика. Підкреслено, що кожна країна формує власний, притаманний лише її історико-територіальним (архетипічним) особливостям, кластерний підхід, але із загальновизнаним методичним підґрунтям кластеризації.

Обґрунтовано, що кластерний підхід до реалізації завдань державної регіональної політики є більш широким поняттям, ніж кластер. Він виступає своєрідним методичним інструментом забезпечення взаємодії в регіоні та має стратегічне значення для розвитку всіх суб'єктів регіонального розвитку, тоді як кластер доцільно розглядати як форму господарювання. Кластерний підхід орієнтований на забезпечення процесів взаємодії між суб'єктами та їх об'єднаннями, передбачає поєднання і взаємне доповнення ресурсних потенціалів,

забезпечує формування публічних інтересів та задоволення «суспільних благ» у місцях територіальної локалізації суб'єктів кластерних об'єднань. Практичне застосування органами публічної влади кластерного підходу полягає у стимулюванні інтеграційних процесів (різноманітних кооперацій) у регіоні та створенні сприятливого бізнес-середовища для зміцнення наявних кластерних утворень.

У **третьому розділі** *«Напрями інституціоналізації кластерного підходу як публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку»* обґрунтовано доцільність визначення архетипів території як складової кластерного підходу до реалізації регіональних стратегій розвитку; запропоновано концептуальний підхід до формування кластерної ініціативи як інституціональної форми публічного інструменту реалізації державної регіональної політики; розроблено організаційний механізм мережевої взаємодії суб'єктів кластерної стратегії розвитку.

Доведено, що будь-яка територія може бути репрезентована як цілеспрямований, детально структурований образ – архетип – історичне ядро, що має чітко виражені функціонально-стилістичні особливості. Архетип території є об'єктивним підґрунтям процесів кластеризації, виходячи з наявного ресурсного потенціалу та традиційних видів діяльності (наприклад, аграрно-туристичний кластер, інноваційно-технологічний, транспортно-логістичний тощо). Ідентифікація кластерів потребує врахування таких архетипів території: архетип особистості, архетип амортизації, архетип транскордонності території, архетип адаптивності, архетип ресурсного потенціалу території тощо. Визначення територіальних архетипів сприятиме формуванню архетипу кластеру – оптимальне оформлення системи зв'язків між елементами та учасниками кластеру, спеціалізація сегменту послуг. Врахування органами влади територіальних архетипів при ініціюванні кластерної стратегії розвитку території дозволить розробити дієві заходи державної підтримки бізнес-середовищу за рахунок раціонального використання ресурсного потенціалу.

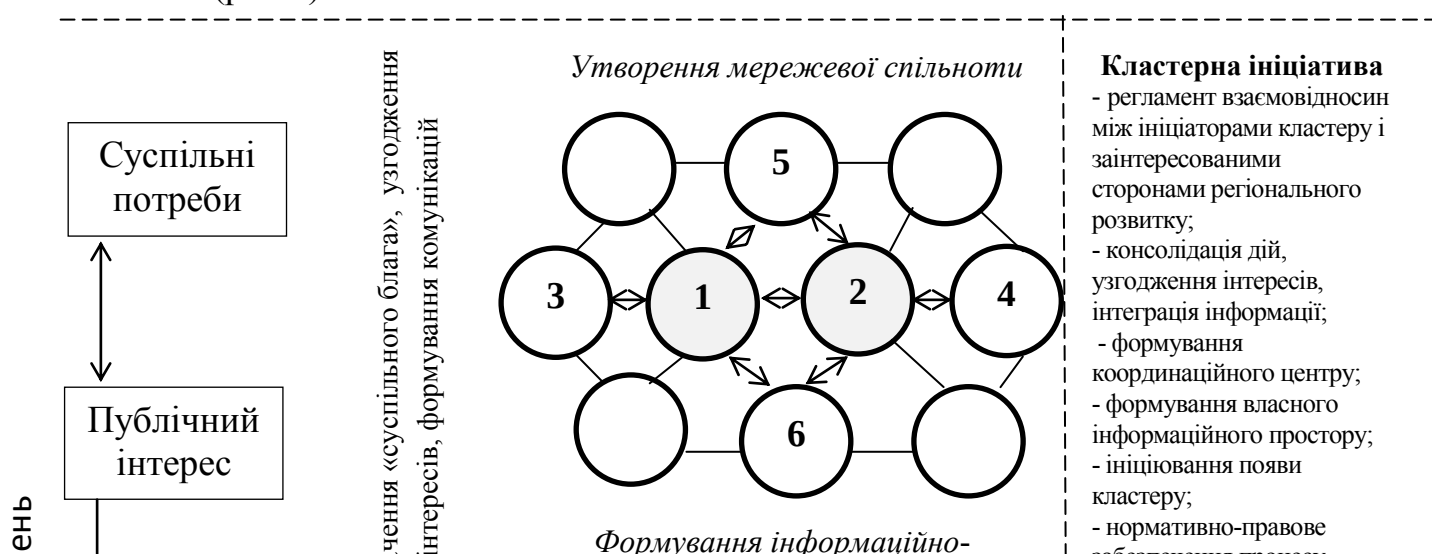
Встановлено, що ініціаторами реалізації кластерного підходу до стимулювання регіонального розвитку можуть виступати не лише центральні органи влади (кластерна політика «згори-вниз»), а й регіональна публічна влада та місцеві об'єднання підприємців, які пропонують реалізацію кластерних програм «знизу-вгору» шляхом створення кластерних ініціатив. Кластерна ініціатива – це інформаційно-комунікативна платформа координації взаємодії та консолідації ресурсів влади, бізнесу, науки, освіти, громадських організацій для вироблення «суспільного блага» і реалізації місцевих публічних інтересів. Кластерна ініціатива використовується як інструмент узгодження цілей та інтересів суб'єктів регіонального розвитку на всіх етапах реалізації публічної політики: розробка і реалізація стратегій розвитку, визначення основних завдань і цілей, створення спільної інфраструктурної бази, контроль за проведенням науково-дослідних робіт, координація участі в можливих програмах фінансування тощо. Важливою умовою ефективності кластерної ініціативи є інституціоналізація складної системи взаємодій та партнерських (договірних) відносин між її учасниками.

Кластерна ініціатива як інституціональна форма публічного інструменту державної політики регіонального розвитку – це формалізація (створення системи норм і правил, що регламентують формат, процеси, процедури) взаємовідносин між ініціаторами кластеру і зацікавленими сторонами регіонального розвитку на основі договорів (угод, контрактів) стосовно здійснення спільної діяльності, направленої на досягнення конкретної цілі. Обґрунтовано, що домінантною особливістю кластерної ініціативи є специфіка інституціональної взаємодії суб'єктів регіонального розвитку, обумовлена, як ієрархічністю владних відносин, так і виконанням інституціональних функцій (консолідація дій, узгодження інтересів, мобілізація ресурсів, інтеграція інформації тощо).

Фасилітатором кластерної ініціативи є орган публічної влади, що ініціює процес кластерного розвитку й здійснює організаційну та інформаційну підтримку. Роль влади полягає не в створенні кластерів, а в постановці завдання й ініціюванні появи кластерів, формуванні спонукальних мотивів і механізмів, законодавчому забезпеченні процесу. Перетворення кластерної ініціативи в дієвий публічний інструмент державної політики регіонального розвитку відбувається через розроблення його учасниками стратегії кластерного розвитку та програми її реалізації, з визначенням органу координації взаємодії між суб'єктами. Розроблена стратегія у вигляді документа є інституціональним підґрунтям для вироблення заходів державної (регіональної) підтримки кластерної ініціативи.

Державна підтримка кластерної ініціативи має бути спрямована на створення інституціональних умов для розвитку взаємовідносин усіх зацікавлених сторін регіонального розвитку на засадах партнерства та узгодження інтересів. Зазначене вимагає створення відповідного поставленим завданням організаційного механізму формування мережі стійких зв'язків між усіма суб'єктами стратегії кластерного розвитку. Сітьова (мережева) модель взаємодії суб'єктів кластерної стратегії передбачає певну відмову від структурно-функціонального підходу (ієрархічних асиметричних структур, для яких характерна деяка нерівність – розвиток одних відбувається за рахунок інших), та орієнтована на використання інших базових ресурсів – інформації та технології (знань).

Розроблено організаційний механізм мережевої взаємодії суб'єктів кластерної стратегії розвитку, що можна розглядати як специфічний публічний інструмент державної політики регіонального розвитку, що складається з таких елементів (рис.1):

- ланцюгова модель виконання стратегічних рішень (цілей державної регіональної політики);

- основні групи інтересів, учасники яких взаємодіють між собою у межах життєвого циклу кластеру (1 – суб'єкти державного регулювання регіонального розвитку; 2 – суб'єкти регіональної економіки; 3 – публічні структури – громадські організації, асоціації; 4 – установи освіти, науки, консалтингу; 5 – населення території, громада; 6 – грантові та донорські організації);

- сукупність норм і правил, що регламентують мережевий формат інституціональної взаємодії, процеси і процедури партнерських взаємовідносин між учасниками кластеру;

- структура партнерської мережі з визначенням координаційного органу реалізації кластерної стратегії розвитку.

Структура партнерської мережі безпосередньо залежить від структури зцікавлених сторін партнерства і виду інституціональної взаємодії між ними.

Зацікавлені сторони у формі певних груп інтересів формують вузли мережі – частково автономні субсистеми.

Усередині кожного вузла і між ними існують горизонтальні та вертикальні взаємозв'язки різного типу відповідно до функціональних цілей. Характерними є два типи взаємозв'язків: двосторонні, що виникають між рівнозначними, рівноправними суб'єктами; односторонні – взаємозв'язки підпорядкування. Зворотний зв'язок дозволяє оцінити реалізованість та ефективність взаємозв'язку. При формуванні партнерської мережі горизонтальні взаємозв'язки можуть існувати тільки всередині вузлів.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено вирішення наукового завдання державного управління, що полягає в обґрунтуванні концептуальних положень використання кластерного підходу як публічного інструменту забезпечення взаємодії та консолідації суб'єктів регіонального розвитку й розробленні конкретних напрямів його інституціоналізації через реалізацію кластерної стратегії розвитку території.

Узагальнення результатів дослідження дало підстави сформулювати низку висновків і рекомендацій, що мають теоретичне і практичне значення.

1. Дослідження домінуючих концепцій сучасної парадигми державної політики регіонального розвитку показало, що в умовах становлення децентралізованої системи публічно-владних відносин, формування горизонтальної політики (horizontal policy) та ринкових механізмів самоорганізації суб'єктів регіонального розвитку, актуалізується практична нагальність запровадження в діяльність публічно-управлінських структур концептуально та законодавчо оформлених публічних інструментів багаторівневого та інтегрованого управління розвитком регіонів. Доведено, що парадигмальна трансформація державної політики регіонального розвитку на багаторівневу публічну політику безпосередньо пов'язана зі зміною пріоритетів

ресурсного та соціально-ціннісного забезпечення розвитку територій: інституціональна довіра, публічний інтерес та багаторівневе інтегроване врядування на партнерських засадах з узгодженими правилами співробітництва та відповідною інформаційно-комунікативною платформою взаємодії.

2. Ефективна реалізація в публічному просторі політики регіонального розвитку потребує організації відповідної структури управління з певною конфігурацією формальних та неформальних інформаційно-комунікативних взаємодій суб'єктів публічної влади, приватного та неурядового секторів, що мають спільний інтерес у розробленні та прийнятті рішень щодо розв'язання конкретних проблем місцевого і регіонального розвитку на партнерських засадах. Визначено, що трансформація ієрархічних систем, в яких домінує один або кілька елементів у мережеві, коли розширюється самотійність учасників у процесі прийняття та реалізації публічних рішень є інституціональною передумовою запровадження кластерного підходу до реалізації завдань регіональної політики. Поглиблення світових інтеграційних процесів та загострення територіальної конкуренції зумовлюють необхідність оновлення механізмів стимулювання розвитку регіонів, що є об'єктивною передумовою використання кластерного підходу для реалізації конкурентного потенціалу території за рахунок поєднання і взаємного доповнення ресурсних потенціалів суб'єктів кластерних об'єднань.

3. Органи публічної влади регіонального рівня відіграють ключову роль в активізації процесів кластеризації регіонального розвитку через створення відповідного інституційного середовища, основними елементами якого визначено: діагностика та залучення ключових груп інтересів до ініціювання й підтримки процесу активації кластеру; участь у кластерних нарадах і прийняття рішень, що стосуються розвитку кластерів; орієнтація регіональних цільових програм на реалізацію за кластерним підходом; постійний діалог з лідерами ключових груп інтересів; врегулювання спірних питань; регламентація процедури партнерських взаємовідносин; формування та підтримка інформаційно-комунікативної платформи координації взаємодій; ініціація і формування кластерних ініціатив та організаційне забезпечення їх діяльності. Обґрунтовано, що кластерний підхід як сукупність організаційно-економічних заходів, має знайти формалізоване відображення в наявних на сьогодні стратегіях і програмах розвитку регіонів, без розроблення окремих програм розвитку кластерів.

4. Узагальнення європейських та американських наукових здобутків у сфері кластерної політики засвідчило чітку тенденцію до формування нової функціональної сфери кластерного підходу – інструменталізація публічної політики, що передбачає адаптацію та імплементацію сучасних методів і підходів кластерного управління, застосування яких забезпечувало б раціональність організаційно-оформленої мережі взаємодій між політичними та неполітичними акторами, врахування їх потреб та інтересів із забезпеченням їх узгодженості на основі пошуку компромісу. Об'єктивність нової функціональної сфери застосування кластерного підходу як публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку

підтверджується тим, що в умовах децентралізації публічно-владних відносин численні групи інтересів отримали реальну можливість брати участь у формуванні політичного порядку денного та впливати на реалізацію політичних рішень, що співвідноситься з функціональним інструментарієм кластерного підходу: інтеракція, обмін, кооперація, інтеграція, мережеве співробітництво, партнерство, консолідація інтересів тощо.

5. Визначено, що одним із принципів кластерного підходу до вирішення завдань регіонального розвитку є всебічне вивчення ідентичних особливостей і архетипів регіонів та окремих територій. Архетипність, як територіальна екзистенція кластерного підходу, забезпечує врахування ресурсного потенціалу території та культурно-історичної ментальності територіальної громади при розробленні моделі взаємодії зацікавлених сторін регіонального розвитку і механізмів узгодження інтересів. При визначенні архетипу кластеру важливо не тільки конкретизувати сегмент його діяльності, а й коло численних груп інтересів, що консолідуються для вироблення «суспільного блага». Архетип, як «символічна цінність» / іміджева реальність кластеру, є чинником його конкурентних переваг і володіє цілком реальною оціночною вартістю бренду. Архетип території – це «ядро» публічного інтересу, навколо якого і формується мережева модель взаємодії суб'єктів регіонального розвитку з метою консолідації дій та ресурсів для вироблення «суспільного блага» і задоволення власних потреб.

6. Кластерний підхід, у залежності від стратегічних пріоритетів регіонального розвитку може запроваджуватися за трьома функціонально-структурними підходами як особливий тип: виробничих агломерацій; мережевих структур; кластерних ініціатив. Обґрунтовано концептуальний підхід до формування кластерної ініціативи як публічного проекту, організованого спільними зусиллями влади, бізнесу, науки, громадських організацій з метою створення, розвитку і посилення конкурентних переваг території локалізації кластеру. Кластерна ініціатива може реалізовуватися, як у межах державної / регіональної цільової програми, так і поза її межами у форматі публічно-приватного партнерства. Діяльність кластерної ініціативи орієнтована на: формування сприятливого інституціонального середовища в кластері шляхом вибудовування мережевих зв'язків між учасниками кластеру; сприяння розвитку бізнес-середовища через допомогу в інтернаціоналізації, виході на зовнішні ринки, здійсненні закупівель тощо; допомога учасникам кластеру в подоланні розривів у комунікаціях шляхом формування інформаційно-комунікативної платформи координації взаємодії. Найефективнішою формою кластерної ініціативи є інтерактивна мережева кооперація представників трьох провідних інституціональних секторів (влада, бізнес, наука), що й обумовлює формат кластерної ініціативи як інституціональної форми публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку.

7. Організаційний механізм мережевої взаємодії суб'єктів кластерної стратегії розвитку забезпечує ефективність участі і правильний розподіл повноважень у рамках партнерства. Функціонування організаційного механізму

обумовлюється не тільки раціональністю організаційно-оформленої мережі взаємодій між інституціями, а й врахуванням їх потреб та інтересів, забезпеченням їх узгодженості на основі пошуку компромісу, що й визначає публічний формат кластерного підходу до реалізації завдань державної політики регіонального розвитку. Характерною ознакою кластерного підходу як публічного інструменту є забезпечення ефективної взаємодії між усіма дійовими особами та залучення зацікавлених сторін до реалізації кластерної стратегії.

8. Пріоритетними напрямками подальших наукових досліджень має стати розроблення механізму законодавчого забезпечення функціонування партнерської мережі – договірних відносин у системі багатопартнерської взаємодії учасників кластерної ініціативи та зацікавлених сторін регіонального розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Ковінчук О. Л. Територія як об'єкт управління, спрямованого на розвиток / О. Л. Ковінчук // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2013. – Вип. 3 (55) . – С. 88-90.

2. Ковінчук О. Л. Кластеризація як вища форма сучасної кооперації / О. Л. Ковінчук // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2014. – Вип. 3 (59) . – С.12-15.

3. Ковинчук О. Зарубежный опыт участия государства в процессах кластеризации / О. Ковинчук // Studii Economice : Revista stiintifica. – Chisinau : ULIM, 2014. – Ап. VIII, nr. 1, 2014. – P.72-79.

4. Ковінчук О. Л. Архетип території та його вплив на кластери в реалізації державної політики розвитку територій / О. Л. Ковінчук // Публічне управління : теорія та практика : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во «ДокНаукДержУпр». – Спеціальний випуск – Березень, 2015. – С. 116-122.

5. Ковінчук О. Л. Принципи формування та функціонування кластерних утворень / О. Л. Ковінчук // Молодий вчений : науковий журнал. – Видавничий дім «Гельветика», 2016. – Вип. 4 (31). – С. 644-648.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

6. Ковінчук О. Л. Зарубіжний досвід застосування кластерного підходу до розвитку територій / О. Л. Ковінчук // Європейський проект та Україна : матеріали науково-практичної конференції (Одеса, 21 грудня 2012 року). – О. : ОРІДУ НАДУ, 2013. – С.44-48.

7. Ковінчук О. Державна та регіональна політика: співвідношення понять [Електронний ресурс] / О. Ковінчук // Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи : матеріали IV-ої Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління (Одеса, 14 червня

2013 р). –Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. – Режим доступу: http://oridu.odessa.ua/news/golovna/ogol/2013/Internet_konf_DU_2013.pdf.

8. Ковінчук О. Л. Державне сприяння розвитку кластерів в Росії / О. Л. Ковінчук // Сучасні підходи до використання ресурсного потенціалу регіонального управління : Зб. матеріалів наук.-практ. семінару. 23 травня 2013 року. – Херсон : Видавництво «ЛТ-Офіс», 2013. – С. 42-46.

9. Ковінчук О. Л. Формування кластерної політики: досвід Євросоюзу / О. Л. Ковінчук // Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління : матеріали Всеукр. підсумк. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. 25 жовт. 2013 р. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. – С. 198-199.

10. Ковінчук О. Л. Становлення кластерного підходу у Європейському союзі та Росії / О. Л. Ковінчук // Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів (Одеса, 19 грудня 2013 року). – О. : ОРІДУ НАДУ, 2013. – С. 237-241.

11. Ковінчук О. Л. Території, що потребують розвитку: визначення поняття / О. Л. Ковінчук // Актуальні проблеми розвитку науки державного управління [Електронний ресурс] : матеріали семінару 19 груд. 2013 р., м. Дніпропетровськ / редкол. Н. А. Липовська (голов. ред.) [та ін.]. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2013. – С. 53-57.

12. Ковінчук О. Кластерний підхід у стратегічному плануванні розвитку територій / О. Ковінчук // Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи [Електронний ресурс] : матеріали V-ої Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління (Одеса, 15 травня 2014 р.) – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. – С. 109-113.

13. Ковінчук О. Л. Роль органів публічної влади в процесах кластеризації / О. Л. Ковінчук // Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід : матеріали Всеукр. підсумк. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. 31 жовт. 2014 р. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. – С. 190-191.

14. Ковінчук О. Некоторые классификации кластеров / О. Ковинчук // Направления социально-экономического развития региональной экономики : материалы международного научно-практического «круглого стола» (Калужский филиал Финуниверситета, 24 марта 2015 г.) / под ред. А. А. Мигел, Е. Л. Александрова. – Калуга : ИД «Эйдос», 2015. – С. 63-71.

15. Ковінчук О. Л. Архетип території та його вплив на кластери в реалізації державної політики розвитку територій / О. Л. Ковінчук // Архетипіка і державне управління: громадянська самоорганізація, соціальна мобільність, суспільна інтеграція : зб.наук. пр. переможців і кращих авторів Третього міжнар. конкурсу молодих учених ; 30 квіт. 2015 р., Ужгород – Скаліца / за наук. ред. Е. А. Афоніна, Г. Л. Рябцева. – К. : Псіхея, 2015. – С. 17-24.

16. Ковінчук О. Л. Вплив архетипів території на застосування кластерного підходу в реалізації державної політики розвитку територій / О. Л. Ковінчук // Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи [Електронний ресурс] : матеріали VI Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління, 22 трав. 2015 р. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. – С. 26-30.

17. Ковінчук О. Л. Принципи формування та функціонування кластерів / О. Л. Ковінчук // Реформування публічного управління : теорія, практика, міжнародний досвід : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої 20-річчю утворення інституту. 29-30 жов. 2015 р. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. – С. 134-135.

18. Тодорова О. Рівень застосування кластерного підходу при стратегічному плануванні на регіональному рівні / О. Тодорова // Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи [Електронний ресурс] : матеріали VII Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів із державного управління. 27 трав. 2016 р. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. – С. 165-167.

АНОТАЦІЇ

Тодорова О. Л. Кластерний підхід як публічний інструмент реалізації державної політики регіонального розвитку. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, Одеса, 2016.

У дисертації узагальнено домінуючі концепції сучасної парадигми державної політики регіонального розвитку як форми політичного процесу, що реалізується в публічному просторі. Визначено об'єктивні передумови запровадження кластерного підходу до вирішення завдань державної політики регіонального розвитку. На основі аналізу сучасного стану процесів кластеризації та інституційного середовища функціонування кластерів в Україні, а також узагальнення зарубіжного досвіду кластерної політики, визначено функціональну сферу кластерного підходу як публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку. Доведено доцільність визначення архетипів території як складової кластерного підходу до реалізації регіональних стратегій розвитку. Обґрунтовано концептуальний підхід до формування кластерної ініціативи як інституціональної форми публічного інструменту реалізації державної політики регіонального розвитку та запропоновано організаційний механізм мережевої взаємодії суб'єктів кластерної стратегії.

Запропоновано авторське визначення поняття «публічний інструмент», «кластерний підхід». Визначено перспективи подальших наукових досліджень.

Ключові слова: регіональний розвиток, державна політика, кластерний підхід, публічний інструмент реалізації державної політики, архетип території.

Тодорова О. Л. Кластерный подход как публичный инструмент реализации государственной политики регионального развития. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук государственного управления по специальности 25.00.02 – механизмы

государственного управления. – Одесский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины, Одесса, 2016.

В диссертации обобщены доминирующие концепции современной теории государственной политики регионального развития как формы политического процесса, реализуемого в публичном пространстве. Определены объективные предпосылки введения кластерного подхода к решению задач государственной политики регионального развития. На основании анализа современного состояния процессов кластеризации и институциональной среды функционирования кластеров в Украине, а также обобщения зарубежного опыта кластерной политики, определено функциональную сферу кластерного подхода как публичного инструмента реализации государственной политики регионального развития. Доказано целесообразность определения архетипов территории как составляющей кластерного подхода к реализации региональных стратегий развития. Обоснованно концептуальный подход к формированию кластерной инициативы как институциональной формы публичного инструмента реализации государственной политики регионального развития и предложено организационный механизм сетевого взаимодействия субъектов кластерной стратегии развития.

Предложено авторское определение понятия «публичный инструмент», «кластерный подход». Определены перспективы дальнейших научных исследований.

Ключевые слова: региональное развитие, государственная политика, кластерный подход, публичный инструмент реализации государственной политики, архетип территории.

Todorova O. L. The cluster approach as a public instrument for implementing the national policy of regional development. - Manuscript.

The Thesis for a Candidate Degree in Public Administration, speciality 25.00.02 – Mechanisms of Public Administration. – Odessa Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Odessa, 2016.

The thesis analyzes the dominant concepts of the modern paradigm of national regional development policy as a form of political process, implemented in public space. The chain, the network and the hierarchical models of national policy of regional development realization was investigated. In research the conceptualization of the concept was approached and the definition of "public instrument" as a combination of integrated and coordinated management methods, tools, actions and information and communication technologies to ensure vertical and horizontal interaction of public policy entities in creating the potential for motivated execution of the tasks based on partnership and coordination of interests was provided. The term "cluster approach" was formed, which, unlike the existing scientific approaches, focuses on the implementation of a set of organizational and economic measures for consolidation of all regional development entities, and which is to be formalized in policies and programs of regional development. The idea of the cluster approach as a

public instrument of national policy of regional development is author conceptualized, the representative signs of which are: decentralization reform oriented to partnership between various levels and branches of power, as well as private and non-governmental sectors; network paradigm of public governance and territorial development; market mechanism of self-organization of regional development; activity of political and non-political actors who seek to implement local public interests through various complex interactions. The public format of cluster approach is aimed at ensuring the processes of interaction between actors and their associations, provides combination and complementarity of resources, ensures the formation of public interests and meets the "public good" in the field of territorial location of the cluster associations. The objective prerequisites for the implementation of the cluster approach in solving problems of national policy of regional development were defined.

The principles of cluster policy, which were proposed in the dissertation, are recommended to consider within the complex principles of interconnection, operation and evaluation of the effectiveness of the cluster approach to the realization of national policy of regional development.

The current state of clustering process in Ukraine was analyzed. The institutional framework of clusters' functioning in Ukraine, the state of the use of cluster approach in policies and programs of regional development are investigated and priority directions in terms of clustering according to such indicators as: available capacity (resource component), the historical activity (archetypical component), the vector of territorial development (institutional component) are defined. Foreign experience in using the cluster approach is generalized and findings on the conceptualization of the cluster approach as a public instrument implementing the national policy of regional development are made.

In the thesis the identification of clusters based on the concept of archetypes of the territory which promotes the archetype of the cluster for optimal system design between the elements and between cluster members, specialization of segment services is justified. The conceptual approach to the formation of cluster initiative as an institutional form of a public instrument in implementing national regional policy is offered.

The organizational mechanism of cluster networking strategy was developed. Its functional features are: community network creation and the formation of information and communication platform of interaction between the stakeholders within the cluster initiatives with the development of regulations on interactions between initiators and cluster stakeholders of regional development; the formation of a partner network with the procedural institutionalization of partnership and regulations on partnership in the implementation of investment projects within the cluster development strategy; the formation of specialized associations of cluster members and the assessment of the efficiency of cluster initiatives.

The prospects for further research have been identified.

Key words: regional development, national policy, cluster approach, public instrument for implementation of the national policy, the archetype of the territory.

Підписано до друку 28.10.2016.
Формат 60х90/16. Папір офсетн.
Гарнітура «Таймс». Друк цифровий. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 29/10.

Надруковано з готового оригінал-макету у видавництві
Одеського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

Свідоцтво ДК №1434
від 17 липня 2003 р.
65009, м. Одеса, вул. Генуезька, 22.
т. 705-97-48, 705-97-49.
www.oridu.odessa.ua

